

De Risse, Sociale Werkvoorziening

*“Leidinggevendens weten vaak beter dan
de dokter wat iemand mankeert”*

“We worden niet als volwaardige mensen beschouwd”

“Ik moet vaak huilen.”

“De leiding scheldt en ik mag niet ziek zijn.”

*“Bij ons wordt veel harder gewerkt dan in het vrije bedrijf.
Soms nog geen tijd om je boterham op te eten.”*

“Bij terugkeer na ziekte wordt nooit gevraagd hoe het met je gaat of zo. Alleen de productie telt.”

Vooraf

Bij werkvoorzieningschap De Risse in Weert werken ongeveer 600 mensen in WSW-verband. Veel van hen gaan met plezier naar hun werk en dat moet vooral ook zo blijven. Maar voor andere werknemers van De Risse is dat plezier ver te zoeken. Deze rapportage is een weerslag van hun ervaringen.

Een verslag van een onderzoek eindigt doorgaans met conclusies en aanbevelingen. Conclusies vindt u ook in dit verslag. Aanbevelingen niet. Het heeft naar onze mening weinig zin om voorstellen tot verbeteringen te doen aan een bestuur en directie die ziende blind en horende doof zijn. Met een bestuursvoorzitter die jaar na jaar stug blijft volhouden dat het bij al die klachten om ‘individuele’ kwesties gaat en die niet wil zien dat die klachten gemeenschappelijke kenmerken hebben, is niet tot een oplossing te komen. Van een directeur die tegen een van de WSW’ers die bij hem komt vanwege een conflict met zijn chef zegt “Ik zal mijn mensen nooit afvallen” en daarmee doelt op de leidinggevenden, valt niet veel goeds voor de mensen op de werkvloer te verwachten.

Deze rapportage is daarom bedoeld voor al diegenen die de sociale werkvoorziening en de mensen die er werken een warm hart toedragen. Wij hopen dat zij directie en bestuur zullen aanspreken op hun falen.

Het onderzoeksteam van de Socialistische Partij, afdeling Weert.
Harry Bouten,
Marc Haex,
Paul Lempens.

Weert, 23 november 2000.

“Als ik iets zeg wordt de baas boos en dan doet hij heel lelijk tegen mij.”

Wet Sociale Werkvoorziening

In 1969 werd de Wet Sociale Werkvoorziening gepresenteerd. Doel van de WSW is het bieden van aangepast werk in een beschermde omgeving aan gehandicapten. De uitvoering van de WSW is opgedragen aan de gemeenten, die daarvoor gemeentelijke diensten kunnen instellen, maar de taken ook kunnen uitbesteden aan regionale ‘werkvoorzieningschappen’ of verzelfstandigde bedrijven.

In de jaren '70 en '80 kon de sociale werkvoorziening zich gestaag ontplooiën, grotendeels buiten het brandpunt van de politieke en publieke belangstelling. Het Rijk paste vrijwel automatisch het verschil bij tussen de uitgaven en de inkomsten. Dat veranderde in 1989 door de invoering van de budgetfinanciering. De WSW-bedrijven moeten vanaf dat jaar zien uit te komen met het hen toegekende budget, dat gebaseerd is op het aantal WSW'ers en op de mate waarin de WSW'ers arbeidsgehandicapt zijn.

Een volgende grote verandering vond plaats per 1 januari 1998, toen de nieuwe WSW in werking trad. Onder de nieuwe wet vallen alleen mensen die door lichamelijke of geestelijke handicap aangewezen zijn op arbeid onder aangepaste omstandigheden. Het gevolg hiervan is dat zowel licht als zwaar gehandicapten minder makkelijk voor een dienstverband in aanmerking komen. De licht gehandicapten worden in staat geacht tot reguliere arbeid en de (heel) zwaar gehandicapten worden verwezen naar de AWBZ-dagopvang. De nieuwe selectie is streng. Eind 1997 stonden 20.376 mensen op de wachtlijst voor de sociale werkvoorziening, in 1999 was dat aantal teruggelopen naar ongeveer 11.000. De vraag is wat er gebeurd is met de mensen die van de wachtlijst zijn afgevoerd. Hebben ze echt elders een baan gevonden, of zitten ze nog thuis, met minder perspectief dan ooit? (SP-rapport ‘Mensen over de rooie helpen, dat is wat hier gebeurt’, maart 2000).

Momenteel werken landelijk ongeveer 90.000 mensen in WSW-verband. Bij De Risse in Weert werken 593 mensen in WSW-verband (jaarverslag 1999) waarvan 170 in de buitendienst (groenvoorzieningen, schoonmaak en detacheringen). Het aantal ambtenaren bedraagt 69. Totaal dus 662. Op dit moment, bijna 'n jaar later, werken bij De Risse in totaal 694 mensen (Psychocon, Werkbelevingsonderzoek De Risse, november 2000). De WSW'ers zijn afkomstig uit de gemeenten Cranendonck, Hunsel, Nederweert en Weert.

“Je zit tegenover drie leidinggevenden. Met z’n drieën werken ze je onder de tafel.”

Werkvoorzieningschap De Risse

Het contact van de afdeling Weert van de Socialistische Partij met werknemers van De Risse dateert van begin jaren negentig, kort nadat de WSW-bedrijven door de toenmalige regering in de tang waren genomen met de budgetteringsmaatregel. De budgetfinanciering, waardoor de WSW-bedrijven financieel werden afgeknepen en voortaan zichzelf moesten zien te bedruipen, ondermijnde de beschermde positie van de mensen in de sociale werkvoorziening.

Het contact met de werknemers van De Risse leidde tot diverse activiteiten. Onder meer in 1995 een kaartenactie tegen de bezuinigingsplannen van minister Melkert (rode kaart voor Melkert). Ook heeft de SP enkele jaren geleden, in 1997, naar aanleiding van klachten over intimidatie en werkdruk, het bestuur van De Risse en de bij dit werkvoorzieningschap aangesloten gemeenten aangeschreven.¹ In hun reactie hierop gaven zowel De Risse alsook de gemeenten te kennen dat de ‘eventuele grieven’ niet van algemene (werksfeer, leiding) maar van individuele aard waren en dat er voor de individuele werknemers voldoende wegen waren om hun klachten aan de orde te stellen.²

In september van dit jaar meldden zich opnieuw enkele WSW’ers bij de afdeling Weert van de SP. Opnieuw klachten over de werkomstandigheden en de omgangsvormen bij De Risse. De melding was voor de SP reden om de betreffende werknemers van De Risse bijeen te roepen voor een nadere toelichting. Werkdruk, manipulatie en intimidatie waren tijdens deze informatieve bijeenkomst de gehanteerde termen om de situatie bij De Risse te beschrijven. Daarin zagen de werknemers van De Risse de gezamenlijke achtergrond van hun individuele ervaringen. Verder bleek uit de verhalen dat de klachten niet alle afdelingen maar een deel daarvan betreft. Meest ernstige klacht: de top (directie en bestuur) weet ervan, kijkt ernaar en doet niets.

Besloten werd om ook andere medewerkers van De Risse naar hun ervaringen te vragen. Het middel dat hiervoor gekozen werd was de vragenlijst.³ Deze vragenlijst zou bij de bedrijfspoort aan de mensen gegeven worden.

¹ Zie bijlage.

² Zie bijlage.

³ Zie bijlage.

“Veel WSW’ers moeten werk doen waarvoor ze in het vrije bedrijf zijn afgekeurd.”

Het onderzoek

Het uitreiken van vragenlijsten aan zoveel mogelijk medewerkers van De Risse is wat problematisch. Veel mensen zijn niet of moeilijk bereikbaar. Soms omdat ze ziek zijn (gemiddeld 15 procent ziekteverzuim), een groot aantal WSW’ers werkt in de buitendienst (groenvoorziening en schoonmaak) en ook andere WSW’ers werken niet onder het dak van De Risse. Zij zijn elders gedetacheerd. Verder is er het probleem dat het uitreiken van de vragenlijsten bij de toegangspoort van het bedrijf moet gebeuren en daar heeft De Risse er vier van. De metaalafdeling is bovendien elders ondergebracht, poort nummer vijf.

Aan het probleem van de bereikbaarheid van de WSW’ers in de buitendienst kon tegemoet gekomen worden door te kiezen voor woensdagochtend 1 november. Op die dag zouden de medewerkers van de buitendienst naar De Risse komen i.v.m. de verkiezing van een vertegenwoordiging in de ondernemingsraad. Jammer genoeg stak op de ochtend van 1 november een nieuw probleem de kop op. Bij de poort aan de achterzijde van het bedrijf, de poort waarvan de buitendienstmedewerkers doorgaans gebruikmaken, stonden enkele werkleiders. De aanwezigheid van deze werkleiders, al dan niet op de hoogte van het geplande onderzoek, was voor het merendeel van de WSW’ers reden om geen vragenlijst aan te nemen en strak door te lopen.

De mensen van de metaalafdeling hebben de vragenlijst gekregen op donderdagochtend 2 november. Het aantal vragenlijsten, uitgereikt op woensdag 1 en donderdag 2 november, bedraagt 260. Een deel van deze vragenlijsten is door een aantal medewerkers terzijde gelegd omdat leidinggevenden zeiden dat de mensen deze vragenlijsten van de SP beter niet konden invullen (bericht van twee afdelingen, manipuleren van verstandelijk gehandicapten).

Enkele vragenlijsten werden na het uitreiken terstond ingevuld en binnen een kwartier aan de uitdelers teruggestuurd, een ander deel werd door de werknemers van De Risse persoonlijk op het vermelde postadres in de brievenbus gedaan en een laatste deel kwam in de volgende veertien dagen per post binnen. Ook hebben zich enkele WSW’ers telefonisch gemeld. In totaal 42 reacties. Schriftelijk 33 en telefonisch 9, waaronder enkele ouders van verstandelijk gehandicapten.

Na het uitreiken van de vragenlijsten was er geen herinnering en geen begeleiding door een professioneel onderzoeksbureau. Het invullen van de vragenlijsten was niet verplicht. De ingevulde vragenlijsten werden niet opgehaald maar konden per post verstuurd of persoonlijk bezorgd worden. In dat licht bezien, en tevens gelet op de tegenwerking op enkele afdelingen, is een aantal van 42 reacties op 260 uitgereikte vragenlijsten een hoge respons.

“Je kunt niet voor twee á drie man werken terwijl je met je handicaps maar als een halve kracht functioneert.”

De reacties

In de hierna volgende weergave van de reacties op de vragenlijst zijn alleen de 33 schriftelijke reacties verwerkt, niet de 9 telefonische. De antwoorden op de eerste serie vragen van de vragenlijst (de ‘wie bent u’-vragen) laten zien dat 42 procent van de respondenten tussen de 2 en 10 jaar werkzaam is bij De Risse. Langer dan 10 jaar werkzaam is 58 procent. Geen reactie van mensen die korter dan twee jaar bij De Risse werkt. Tien van de 33 mensen zijn werkzaam in de buitendienst. Op één na zijn allen WSW’er. Het merendeel valt in de leeftijdsgroep 23-50 jaar, één is jonger dan 23 en 9 personen zijn de 50 gepasseerd. Slechts twee vrouwen hebben aan het onderzoek deelgenomen. Zeven personen zijn lid van een vakbond.

De vragen 7 tot en met 11, de ‘wat vindt u’-vragen, gaan over de omstandigheden waaronder gewerkt moet worden, wordt er in voldoende mate rekening gehouden met iemands handicap, hoe is het met de werkdruk, is die werkdruk de laatste jaren toegenomen en is men wel/niet tevreden over de manier van leidinggeven.

7. Wat vindt u van de omstandigheden waaronder u uw werk moet doen?

Niet ingevuld	1	(3%)
Ik ben tevreden	5	(15%)
Ik ben niet tevreden	27	(82%)

Als u niet tevreden bent, wat mankeert er dan aan de werkomstandigheden?

- Zeer gejaagd. Er wordt weinig rekening gehouden met de mensen.
- De omgangsvormen van leidinggevenden. Vaak intimidaties. Een kwartier pauze inleveren, een kwartier langer werken.
- 's Zomers veel te warm. Te kleine ruimte.
- Er worden nauwelijks aanpassingen gedaan voor gehandicapten. Leidinggevenden weten vaak niet wat de mensen mankeren. Leidinggevenden 'weten' vaak beter dan de dokter wat iemand mankeert.
- Te veel opdrachten per dag. Het werk niet afmaken en maar weer aan de volgende opdracht beginnen. Niet leuk.
- Werkleiding intimideert.
- Gesloten hal, geen licht.
- Men kijkt in de eerste plaats naar de productie en dan pas naar de mensen, wat dan al te laat is i.v.m. klachten en pijn. Te hoge werkdruk.
- Geen goede stoel.
- Onvoldoende aanpassingen.
- Intimidatie van leidinggevenden en van sommige collega's.
- Ik tel niet. Het werk is niet passend.
- Bij ons wordt veel harder gewerkt dan in het vrije bedrijf. Soms nog geen tijd om je boterham op te eten.
- Ik moet werk doen dat ik niet goed kan.
- Te heet. Geen ventilator.
- Je wordt er behandeld als in het vrije bedrijf
- Geen aanpassingen. Machines kopen zonder rekening te houden met de mening van de mensen die er mee moeten werken.
- Leidinggevenden houden geen rekening met anderen. Daarom zijn er te weinig aanpassingen.
- Pauzes inleveren.
- Leidinggevende is niet capabel, is op eigen voordeel uit.
- Te hoge werkdruk.
- Werkleiders die nergens verstand van hebben.
- We worden niet als volwaardige mensen beschouwd. Tweederangsburgers.
- Veel te hoge werkdruk. Je kunt niet voor twee á drie man werken terwijl je met je handicaps maar als een halve kracht functioneert.

8. Wordt er op uw werk voldoende rekening gehouden met uw handicap?

Niet ingevuld	1	(3%)
Ja	8	(24%)
Nee	23	(70%)
N.v.t.	1	(3%)

Als er onvoldoende rekening gehouden wordt met uw handicap, wat gaat er dan verkeerd?

- Van de bedrijfsarts moet er aangepast werk gezocht worden. Dat is al drie maanden geleden (nog niets).
- We moeten net zoveel presteren als de gezonde werknemers in het bedrijf.
- Te zwaar werk.
- Bukken, tillen.
- De werkleiding weet volgens mij niet wat iemand mankeert.
- Je kan niet even stoppen (i.v.m. je lichamelijke klachten) vanwege het lopende band werk. Net moderne slaven.
- Veel WSW'ers moeten werk doen waarvoor ze in het vrije bedrijf zijn afgekeurd.
- De handicap speelt geen rol. De productie gaat vóór gezondheid en welzijn.
- Niet het goede werk.
- Te hoge werkdruk door onderbezetting personeel.
- Ik moet werk doen wat ik niet kan.
- Ik krijg veel last en pijn, ben daardoor vaker ziek.
- Te zwaar tillen, te hoog tempo, te warm, geen ventilatie, geen licht.
- Daar is bij de leiding geen interesse voor, het werk is belangrijker.
- Rugklachten, ze houden geen rekening met je gezondheid.
- Ik word psychisch kapot gemaakt door leidinggevende.
- Mijn auto staat te ver van de werkplek en naar je handicap wordt niet gekeken.
- De werkdruk is veel te hoog voor mijn handicap. Vaak telt alleen maar de productie. Bij het management is geld belangrijker dan de mensen.
- De leiding heeft geen kennis.
- Er wordt nauwelijks gekeken naar handicaps, alleen het financiële telt nog. Waar veel te verdienen valt zetten ze de mensen in.

9. Wat vindt u van de werkdruk waarmee u te maken heeft?

Geen probleem	6	(18%)
Te hoog	27	(82%)
Kan wat mij betreft hoger	0	-

Als de werkdruk voor u te hoog is, welke problemen ondervinden u daardoor?

- Het werk kan niet goed gedaan worden, daardoor tuinen kwijt, wat erg jammer is.
- Lichamelijke en geestelijke problemen.
- Lichamelijke klachten (hartkloppingen, vermoeidheid, hoofdpijn, maagklachten).
- Pijn onder de arm.
- Er zijn veel zieke werknemers.
- Stress.
- Hoofdpijn, pijn aan de arm waaraan ik geopereerd ben, maagkrampen.
- Je bouwt er stress mee op.
- Benauwdheid, kortademig, 's avonds doodmoe.
- Spanning, stress, weinig beweging (net robots), verergering klachten.
- Mijn gezondheid wordt ernstig geschaad.
- Vaak ziek.
- Psychische problemen.
- Vaker ziek.
- Ik moet vaak huilen.
- Gestresst. Kapot en moe 's avonds.
- Ik zie steeds meer mensen in de problemen komen.
- Je energie is totaal op.
- Met steeds minder mensen meer doen. Ik kan het niet volhouden.
- Vermoeid thuiskomen.
- Stress.
- Wij moeten heel veel doen. Wij moeten heel veel andere werken doen, ook zwaar werk.
- Lichamelijke problemen door lang staan en lang zitten. Met een arm in het gips moet je nog werken.
- Stress.
- Aanhoudende rugpijn, van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat.

10. Is de werkdruk naar uw mening de afgelopen jaren toegenomen?

Ja	31	(94%)
Nee	0	-
Weet niet	2	(6%)

11. Bent u tevreden over de manier van leidinggeven?

Ja	9	(27%)
Nee	24	(73%)

Als u niet tevreden bent over de manier van leidinggeven, wat is er dan verkeerd aan?

- Ze zijn naar mijn mening niet eerlijk, ze houden mekaar de hand boven het hoofd.
- Mensen worden geïntimideerd en geestelijk kapot gemaakt door een stelletje fascistische die zeggen dat Hitler maar eens terug moest komen.
- Doordat het aan beleid schort, loopt mijn baas steeds achter de feiten aan.
- Teveel bazig optreden. De mensen moeten alles doen, of ze het kunnen of niet.
- De werkleiding krijgt teveel opdrachten die ze ook klaargemaakt willen hebben met weinig mensen en met geen of te weinig goed materiaal.
- Ze moeten in de eerste plaats rekening gaan houden met de klachten van de mensen en dan kijken wat ze kunnen presteren.
- Leiding speelt voor dokter.
- Tachtig procent kan geen leiding geven, daar zijn ze niet geschikt voor.
- Er vinden op grote schaal intimidaties plaats. De leiding vindt de productie belangrijker dan de gezondheid van de medewerkers.
- De leiding scheldt en ik mag niet ziek zijn.
- De leiding houdt vaak geen rekening met de mensen, met hartpatiënten, rugpatiënten enz.
- Er telt alleen nog maar geld en niet de mens.
- Als ik iets zeg wordt de baas boos en dan doet hij heel lelijk tegen mij.
- Bemoeizucht met dingen waar de leiding niets mee te maken heeft. Hij houdt mensen voor de gek met hun handicap.
- Als ik een probleem heb wordt daar direct op ingesprongen met intimidaties.
- Ze schofferen WSW'ers. Ze zijn een verlengstuk van de directie.
- Geen capabele leidinggevende, laat merken dat hij meer is (denkt hij).
- Teveel veranderingen op te korte termijn.
- De werkleider die op onze afdeling rond loopt heeft nergens verstand van. Medewerkers plagen, dat kan hij.
- Vaak een nieuwe leiding. De groepen wijzigen vaak, er wordt teveel gewisseld. S.v.p. meer aandacht voor de handicap van mensen.
- De leiding komt niet op voor z'n mensen, het eigen belang speelt een grote rol.
- In al die jaren is nog nooit gevraagd hoe het met je gaat, alleen maar hoe ver ben je met je werk, als je klaar bent kun je dat-dat-dat nog even doen.

12. Hieronder kunt u uw reacties, opmerkingen en overige klachten kwijt.

- Werkoverleg wordt niet op tijd gegeven. Als je het over de voorwerker hebt wordt er nooit iets van opgeschreven en mag je het er niet over hebben want dat heeft niets met werken te maken.
- Als er verhoren plaatsvinden zijn er meestal drie leidinggevenden tegenover een beklagde. Je kunt jezelf niet goed verdedigen
- Je wordt brutaal benaderd, de sfeer is slecht, slecht management.
- Intimidatie, slechte leiding, persoonsdossiers worden verdraaid.
- Ik zou graag zien dat onze werkgever wat meer aandacht zou besteden aan zijn onderdanen en niet zoveel onbegrijpelijke regels maakt.
- De invalide mens wordt uitgebuit, je kunt geen kant meer op, uitzichtloos bestaan. De winst gaat naar de ambtenaren en die het moeten verdienen kunnen maar net rondkomen.
- Zij die daar niet thuis horen moeten naar het vrije bedrijf want aan die zakkenvullers gaat alles kapot.
- Intimidaties bestraffen, ook bij leidinggevenden, gezondheid vóór productie laten gaan. A.u.b. neem deze klachten van de mensen ernstig.
- Andere leiding.
- Het hele bedrijf is rot.
- Meer kijken naar anderen. Maak het bekend.
- ... zit vaak aan mijn tietten en ik wil dat niet maar ik ben bang voor ...
- Ben al enkele jaren werkzaam bij De Risse. In deze tijd heb ik meer veranderingen van regels en regeltjes meegemaakt dan in de twintig jaar daarvoor. Vooral dingen als verkeer, niet roken, camera's rondom, tikklok, pauzes afschaffen enz. enz.
- Bij gesprekken met de leiding kom je tegenover drie leidinggevenden te zitten. Met z'n drieën werken ze je onder de tafel.
- Ik begrijp niet dat dit kan en mag.
- Te weinig aandacht van de leiding voor de mensen. Een schouderklopje of zoiets kan er vaak niet vanaf. Het ziekteverzuim is te hoog. Bij terugkeer na ziekte wordt nooit gevraagd hoe het gaat of zo. Alleen de productie telt.
- De slechte gang van zaken wordt over de ruggen van de zieke WSW'ers uitgespeeld.
- De hogere organisatie is pet. En voor zichzelf houden ze het hoog en droog. Ze bijten elkaar niet.

Conclusies

- Een groot aantal opmerkingen betreft de (te) hoge werkdruk waardoor mensen lichamelijke en psychische klachten ondervinden.
- In veel opmerkingen, soms direct en soms indirect, komt naar voren dat bij De Risse de productie belangrijker is dan de mensen die er werken.
- Nogal wat opmerkingen hebben betrekking op intimidatie door leidinggevenden, misbruik van machtspositie en een gebrek aan aandacht voor de medewerkers en hun handicap.
- Er vallen diverse opmerkingen te lezen over de arbeidsomstandigheden (over geen of onvoldoende aanpassingen, over temperatuur, licht en lucht).
- Veel kritische opmerkingen zijn er over de leiding. Deze opmerkingen zijn niet alleen te lezen bij de vraag 11, waar specifiek naar de mening over de leiding gevraagd wordt, maar ze zijn ook terug te vinden bij andere vragen.
- Het aantal reacties en de veelheid aan opmerkingen spreken de opmerking van wethouder Heijmans van de gemeente Weert (voorzitter bestuur De Risse) tegen als zou het inzake klachten van werknemers van De Risse gaan om individuele voorvallen.
- Al met al lijkt er nauwelijks iets veranderd bij De Risse sinds de SP drieënehalf jaar geleden in 1997 het bestuur van De Risse en de aangesloten gemeenten op de hoogte stelde van de toentertijd bestaande klachten inzake leiding en omgaan met personeel.

Eindconclusie

Omdat

1. de bestuursvoorzitter al meerdere jaren, en nog steeds (recent gesprek met enkele WSW'ers), van mening is dat het niet om structurele maar om individuele klachten gaat,
 2. de directie niet optreedt tegen misdragingen van leidinggevenden maar hen de hand boven het hoofd houdt,
 3. bestuur en directie niets noemenswaardigs ondernomen hebben met betrekking tot de klachten die al in 1997 waren geconstateerd,
- zijn wij van mening dat directie en bestuur van werkvoorzieningschap De Risse onvoldoende oog hebben voor de belangen van de werknemers en derhalve onbekwaam zijn voor een functie in de sociale werkvoorziening.